

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Носальська Людмила Сергіївна

УДК 336.71

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ
ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Л. С. Носальська

Керівник роботи
Стойко О. Я.,
к. е. н., доцент

Житомир – 2020

АНОТАЦІЯ

Носальська Л. С. Функціонування ринку банківських послуг в Україні. Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Поліський національний університет, 2020.

В кваліфікаційній роботі викладено теоретичні, методичні та практичні аспекти щодо функціонування ринку банківських послуг. Теоретично обґрунтовано поняття банківських послуг та охарактеризовано особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні. Досліджено стан та ефективність функціонування вітчизняного ринку банківських послуг. Запропоновано напрями розвитку ринку банківських послуг в Україні.

Ключові слова: ринок банківських послуг, Інтернет-банкінг, дистанційне банківське обслуговування, банківські інновації.

SUMMARY

Nosalska L. S. Functioning of the banking services market in Ukraine. Manuscript.

Qualifying work for a master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance». Polissia National University, 2020.

The qualification work presents theoretical, methodological and practical aspects of the functioning of the banking services market. The concept of banking services is theoretically substantiated and the peculiarities of the functioning of the banking services market in Ukraine are characterized. The state and efficiency of functioning of the domestic market of banking services is investigated. The directions of development of the market of banking services in Ukraine are offered.

Keywords: banking services market, Internet banking, remote banking services, banking innovations.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА І ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	8
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	14
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ І НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ.....	23
Висновки до розділу 3.....	27
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. В економіці кожної країни, в тому числі України, ринок банківських послуг відіграє вагомую роль: забезпечує економіку необхідними фінансовими ресурсами та капіталами, сприяє розвитку її господарської системи та створює необхідні передумови для розширеного відтворення економіки. Послуги комерційних банків є поки що недостатньо сформованою частиною банківського підприємництва. Метою продуктової політики банку є збільшення доходів банків та підвищення рівня задоволеності клієнтів, їх купівельної спроможності, що в свою чергу сприяє розвитку національної економіки України. Вирішення вказаного питання вимагає використання наукових принципів та дієвих способів управління банківськими послугами. Окремі аспекти цієї проблеми були висвітлені в наукових працях вітчизняних вчених, але дотепер ще не розроблений єдиний системний підхід до управління послугами комерційних банків.

Удосконалення асортименту банківських послуг не лише підвищує рівень конкурентоспроможності банку, але й дає змогу залучати клієнтів, задовольняти їх швидко мінливі потреби під впливом науково-технічного прогресу, відображати рівень інтелектуального потенціалу працівників банку, можливості розвитку інноваційних банківських продуктів. Розвиток ринку банківських послуг знаходиться у прямій залежності від спроможності комерційних банків змінюватися та пристосовуватися до потреб клієнтів. Проблеми функціонування та розвитку ринку банківських послуг висвітлені у наукових дослідженнях таких вітчизняних вчених: О. І. Барановського, А. І. Басова, В. А. Галанова, Ю. В. Головіна, О. В. Дзюблюка, А. І. Жукова, А. Н. Іванова, О. І. Лаврушина І. О. Лютого, А. М. Мороза, Л. О. Примостки, М. І. Савлука, Т. С. Смовженко та ін. Такі проблеми вивчалися також іноземними авторами, такими, як: Б. Бухвальд, Дж. Еванс, Ф. Котлер, З. де Куссерг, Же.-Ж. Ламбен, Б. Маруа, Д. Норкотт, М. Портер, П. Роуз тощо. Однак потребують окремого дослідження тенденції розвитку ринку банківських послуг, зокрема з

урахуванням цифрової трансформації економіки та сьогоднішніх не стабільних карантинних умов.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретико-методичне дослідження основ формування та розвитку ринку банківських послуг в Україні, обґрунтування напрямів його удосконалення.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і розв'язання наступних наукових і практичних завдань:

- дослідити економічну сутність ринку банківських послуг;
- охарактеризувати структуру та особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні;
- проаналізувати сучасний стан ринку банківських послуг в Україні;
- визначити тенденції розвитку ринку банківських послуг і запропонувати напрями його удосконалення.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процес функціонування ринку банківських послуг в Україні. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень щодо функціонування ринку банківських послуг в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань були використані такі методи: абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення та визначення сутності категорії «ринок банківських послуг», формулювання висновків і пропозицій; статистико-економічний – для дослідження тенденцій розвитку ринку банківських послуг; табличний та графічний прийоми – для наочного зображення отриманих результатів.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Наукова новизна отриманих результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні питань, пов'язаних з удосконаленням банківських продуктів і послуг. Визначено, що розвиток ринку банківських послуг і продуктів знаходиться у прямій залежності від спроможності комерційних банків змінюватися та пристосовуватися до вимог і потреб клієнтів.

Практичне значення одержаних результатів. Окремі положення та рекомендації за результатами дослідження можуть бути використані вітчизняними фахівцями для обґрунтування напрямів розвитку ринку банківських послуг.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

- «Поняття, структура і особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні» – оприлюдненій на конференції I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультетах обліку та фінансів і економіки та менеджменту ЖНАЕУ (20 листопада 2019 р., ЖНАЕУ);
- «Тенденції розвитку ринку банківських послуг і напрями його удосконалення» – оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» (02 червня 2020 р., ЖНАЕУ);
- «Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні» – оприлюдненій на студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2020» (30 листопада 2020 р., Поліський національний університет).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 25 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 5 таблиць та 5 рисунків. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (47 найменувань).

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА І ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

В умовах ринкових відносин важливою складовою ефективного їх функціонування є продуктивна і стабільна діяльність банківського сектору, тому підвищується зацікавленість економічних суб'єктів до діяльності комерційних банків і способів управління ними. Наразі комерційні банки є основними фінансовими посередниками у ефективному розподілі і перерозподілі фінансових капіталів.

Для розкриття категорії «ринок банківських послуг» необхідно, передусім, дослідити економічну сутність поняття «банківська послуга», зміст якого характеризується терміном «фінансова послуга» [33, с. 23]. Законодавство України визначає фінансову послугу як «операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів» [37]. Підтримуємо думку окремих авторів, що «банківські послуги можуть бути визначені як сукупність різноманітних форм мобілізації й використання фондів фінансових ресурсів для здійснення кредитних, інвестиційних, вкладних та інших операцій, для фінансового забезпечення процесу виробництва, виконання робіт і надання послуг, які здійснюються на платній основі та мають відмінні риси свого функціонування» [45, с. 150].

Погляди вчених на тлумачення змісту терміна «ринок банківських послуг» наведені на рис. 1.1. Трактуючи поняття «ринок банківських послуг», науковці здебільшого «зосереджуються на специфіці банківської діяльності і пов'язують зміст даного поняття з відносинами, що формують попит та пропозицію на банківські послуги, звідси виникає думка, що вчені акцентують увагу на галузевому та ринковому підходах» [6, с. 14].

Рис. 1.1. Характеристика підходів вчених до трактування поняття

«ринок банківських послуг»

Джерело: сформовано на основі матеріалу [6].

Ринок банківських послуг окремі вчені (О. В. Дзюблюк, В. О. Сизненко, С. А. Циганов, В. О. Ткачук) розглядають переважно як «сукупність відносин, що виникають у процесі реалізації та споживання банківських послуг, що носить ринковий та галузевий підхід» [6, с. 14-15]. Розгляд ринку банківських послуг тільки з точки зору організаційної побудови наявних та потенційних банківських клієнтів (І. О. Лютий, О. О. Солодка, З. К. Сороківська) вважаємо не повним, оскільки ринок банківських послуг потрібно розглядати як інституціональну організацію, але не тільки банківських клієнтів, а й інших учасників ринку. Безумовно, їх дія впливає та має своє вагомe місце в змісті поняття, але підтримуємо думку З. В. Герасимчук, О. К. Гоманюк, що «потрібно підходити до даного аналізу комплексно, поєднуючи з територіальною специфікою регіонів» [6, с. 15].

Залежно від продуктової структури ринок банківських послуг можна охарактеризувати як комплекс банківських послуг, які пропонуються для збуту.

На думку науковців, «це обумовлює виділення у його структурі певних сегментів, що відповідають окремим групам банківських продуктів: ринок кредитних послуг; ринок інвестиційних послуг; ринок розрахунково-касових послуг; ринок депозитних послуг та інших» [33, с. 23].

У розрізі типів споживачів банківських послуг науковці виділяють: «ринок суб'єктів господарювання (корпоративний ринок); ринок фізичних осіб (домогосподар-ств); урядовий ринок; ринок фінансово-кредитних інститутів» [22].

Ще однією із кваліфікаційних ознак є групування ринків банківських послуг за перспективами розвитку, а саме на ринок [33, с. 23]:

- безперспективний – під яким розуміють ринок на якому всі операції необхідно припинити;
- основний – на ньому реалізується більшість банківських продуктів;
- додатковий – це ринок на якому навпаки може реалізуватись досить низька кількість банківських продуктів;
- зростаючий – він характеризується високими темпами росту щодо збуту банківських послуг;
- потенційний, тобто, ринок, який має перспективи зростання, але потребує для цього певних ресурсів і зусиль щодо збутової мережі тощо;
- непостійний – характеризується значними коливаннями в обсягах збуту.

Слід зазначити, що діяльність українських банків залишається в постійному контакті із середовищем, що впливає на диверсифікацію банківських послуг. На рис. 1.2 згруповано найважливіші фактори, що впливають на розвиток ринку банківських послуг. Усі чинники, що існують сьогодні, взаємопов'язані і іноді по-різному впливають на стан та тенденції на ринку банківських продуктів.

Внутрішнє середовище банку є частиною загального середовища, яке розташоване в межах окремої установи і має прямий вплив на функціонування банку. Очевидно, що внутрішні фактори прибутковості банківських послуг є результатом загального потенціалу окремого банку. Таким чином, на розвиток

банківських послуг впливає низка факторів та умов, деякі з яких стимулюють розвиток банківської інфраструктури та інформаційних технологій; державна підтримка банків у реалізації різних спільних проектів, страхування депозитів фізичних осіб, економічні фактори, нерівні умови конкуренції, відсутність довіри громадськості до банків.

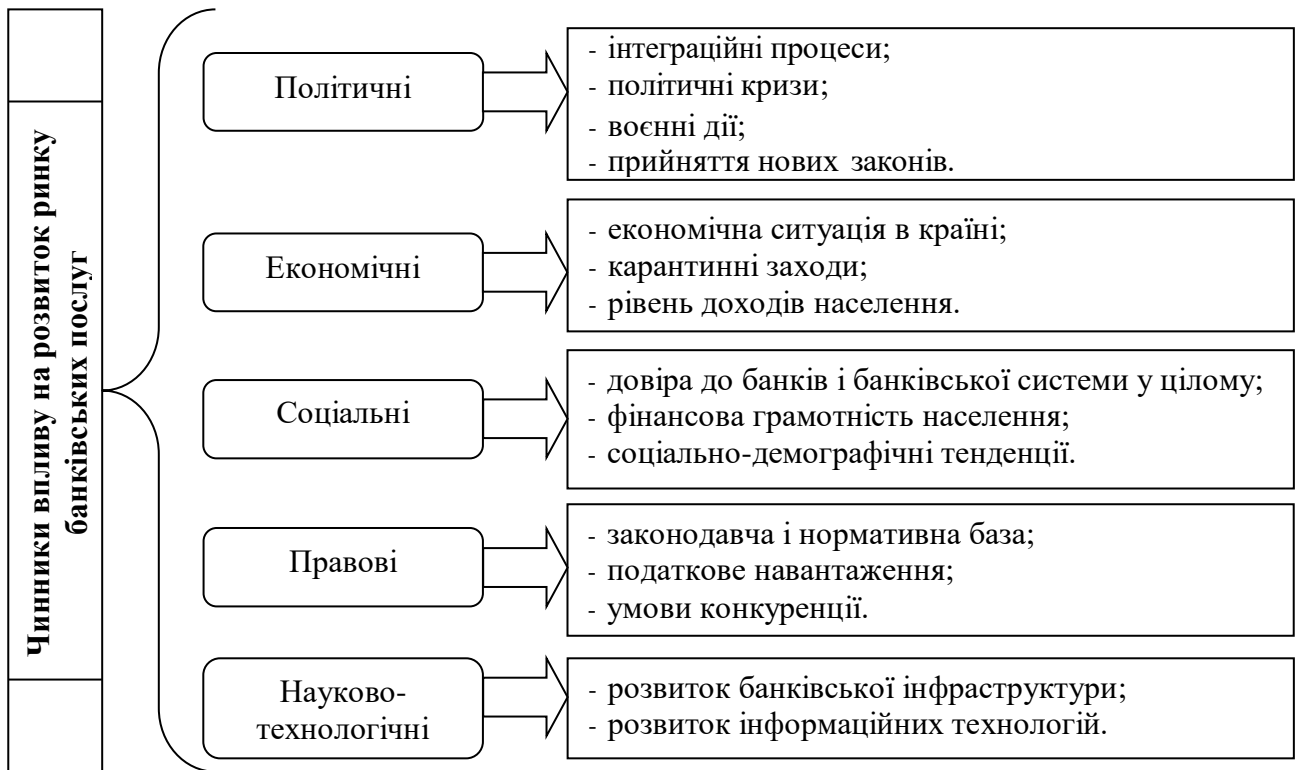

Рис. 1.2. Зовнішні чинники впливу на ринок банківських послуг в Україні

Джерело: сформовано на основі матеріалу [5].

Функціональні особливості ринку банківських послуг України наведені на рис. 1.3.

Активізація діяльності комерційних банків на вітчизняному ринку банківських послуг і розширення її напрямів потребує концентрації зусиль щодо визначення пріоритетних завдань з метою створення і запровадження інноваційних послуг і продуктів. На думку окремих експертів, «при впливі міжбанківської конкуренції на банківський ринок України проявляється тенденція до збільшення інноваційних пропозицій щодо наданих послуг, основними з них є: трастові операції; послуги зі збереження цінностей;

консультаційно-інформаційні послуги; гарантійні та посередницькі послуги; факторингові та лізингові операції» [21].

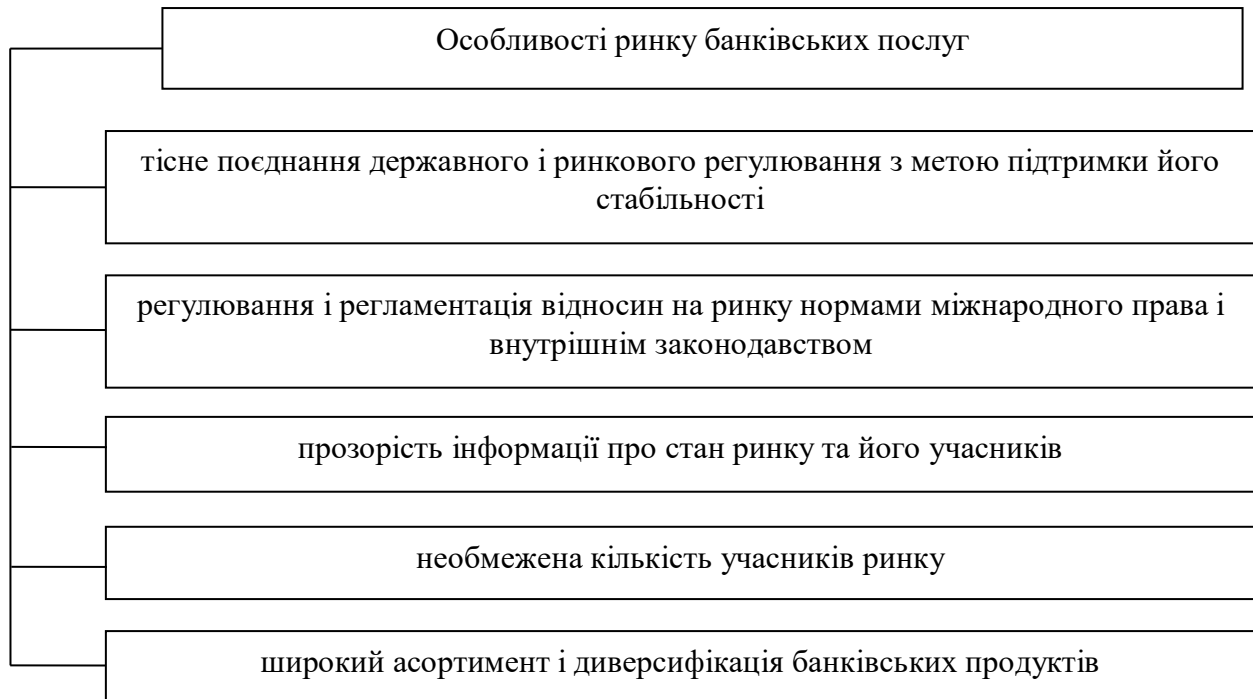

Рис. 1.3. Особливості ринку банківських послуг України

Джерело [45].

Розвиток банківського бізнесу, особливо в умовах переходу до цифрової економіки та карантинних заходів, вимагає потребу у створенні сучасних видів банківських продуктів, упровадження яких дасть новий поштовх для розвитку ринку банківських послуг і продуктів. Важливим напрямом упровадження новітніх інноваційних банківських послуг і продуктів для підвищення конкурентних переваг вітчизняних комерційних банків може стати активніше застосування дистанційного обслуговування банківських клієнтів.

Висновки до розділу 1

Визначено, що банківські послуги являють собою технологічно взаємопов'язану сукупність банківських операцій (кредитних, інвестиційних, вкладних та інших операцій), які реалізуються клієнтам на платній основі та спрямовані на задоволення їх потреб у банківському обслуговуванні.

Встановлено, що ринок банківських послуг є сукупністю відносин, які створюють попит і пропозицію на банківські продукти та послуги. При цьому процес продажу та споживання банківських послуг і продуктів має враховувати ринкову та галузеву компоненту.

Виокремлено особливості вітчизняного ринку банківських послуг, які полягають у взаємопоєднанні державного і ринкового регулювання, регламентації відносин на ринку нормами міжнародного права і національним законодавством, відкритості інформації про стан ринку та його учасників, вільному доступі до ринку необмеженої кількості учасників, наявності різноманітного асортименту і диверсифікації банківських послуг і продуктів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Ринок банківських послуг є однією із важливих та невід'ємних складових сучасної ринкової економіки. Водночас, збільшується інтерес до різних сторін діяльності комерційних банків і способів їх управління. На думку окремих фахівців, «банки поступово перетворилися на основні посередники у перерозподілі капіталів, у забезпеченні безперервності процесу економічного відтворення» [29].

Сьогодні банківський сектор України перебуває у складній ситуації, тому що програма реформ щодо вдосконалення банківської системи, запропонована Національним банком України, призвела до значного зменшення кількості банків та докорінних змін у функціонуванні найважливіших системних банків. Водночас факторами негативного впливу на діяльність вітчизняної банківської системи залишаються політична та військова нестабільність, інфляційні процеси та загальна економічна дестабілізація [14].

Поряд з цим, не завжди виваженим є втручання НБУ у функціонування вітчизняної банківської системи. Враховуючи кризові тенденції на світових фінансових ринках актуальності набуває питання формування надійної та ефективної банківської системи як з теоретичної, так і практичної точки зору.

Аналіз динаміки кількості комерційних банків є визначальним в характеристиці стану вітчизняного ринку банківських послуг. За станом на 01.01.2020 р. в Україні діє 75 комерційних банків, з них 23 зі 100% іноземним капіталом (табл. 2.1).

Упродовж 2015-2016 рр. спостерігалось різке скорочення кількості комерційних банків, близько 21 з яких збанкрутували та стільки ж перебувають на межі банкрутства та ліквідації [14]. Станом на кінець кожного року починається продовження зменшення кількості банків, наприклад, протягом 2016-2017 рр – 14 банків, 2017-2018 рр. – 5 банків, 2018-2019 рр. – 2 банки. На поча-

ток 01.01.2020 року кількість функціонуючих комерційних банків становить 75, однак уже на 01.09.2020 року їх кількість скоротилася на один банк.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості банків України за станом на 2015-2019 рр.

Банки	Роки					Зміна 2019 р. до 2015 р., +,-
	2015	2016	2017	2018	2019	
Державні	7	6	5	5	5	-2
Іноземні	25	25	23	21	20	-5
Приватні	85	65	54	51	20	-65
Неплатоспроможні	3	4	2	1	0	-3
Платоспроможні (кількість діючих банків)	117	96	82	77	75	-42
З них з іноземним капіталом	41	38	38	37	35	-6
У т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	23	23	6

Джерело: складено авторами на основі даних [24].

За досліджуваний період 2015-2019 рр. кількість діючих банків скоротилася на 35,90 %, у тому числі з іноземним капіталом на 14,63 %.

З кожним роком спостерігається тенденція до зменшення відділень банків. Так, наприкінці 2015 року було 12 тис відділень, однак уже у грудні 2017 року їх працювало тільки 9,5 тис відділень банків України. Станом на 31 грудня 2019 року відділень мережі банківських установ налічувалось більш ніж 8002 відділень і при цьому більшість з яких відноситься до державних банків.

Закриття відділень є негативною тенденцією для розвитку фінансової системи України. Проаналізувавши динаміку кількості банків, можна виокремити ряд проблем, які постають перед вітчизняною банківською системою: зменшення рівня конкурентоспроможності банківських послуг на ринку; завищена вартість при низькій якості надання послуг; занадто низький рівень капіталізації в банківському секторі. Однією з основних проблем розвитку банківського сектору України є неможливість українським вітчизняним банкам конкурувати з іноземними. Як свідчать статистичні дані, з кожним роком кількість іноземного капіталу в статутному капіталі банків зростає.

Наведені проблеми стримують розвиток банківського сектору України, а їх вирішення забезпечить його стабільність, а також ефективне функціонування економіки загалом.

За наведеною статистикою можна зробити висновок, що для стабілізації фінансового стану банківської системи України є завдання очищення банківської системи від баласту «непрозорого», «вже мертвого» та «слабкого» банки стають головним пріоритетом. Цей захід не сприяє розвитку довіри до банківської системи та перешкоджає процесу впровадження інноваційних продуктів та технологій на вітчизняний банківський ринок. Але, тим не менше, це дозволяє стабілізувати фінансове становище завдяки високоякісному управлінню ризиками в банківському секторі, що, в свою чергу, повинно зміцнити стабільність фінансової системи країни в цілому.

В умовах невизначеності та кризи в банківській системі України існує потреба в ефективному управлінні ліквідністю та прибутковістю.

В останні роки відбулося серйозне порушення важливої функції банківської системи як головного фінансового посередника національної економіки, що негативно вплинуло на стан банківської системи та розвиток української економіки та спричинило низку проблем в цьому напрямі. Слабкість та нестабільність української банківської системи посилюють існуючі кризи у цій сфері.

Проаналізуємо стан балансових показників, що характеризують розвиток банківської системи України (табл. 2.2).

Загальні активи банків України зросли з 1571 млрд грн у 2014 до 1983 млрд грн у 2019 році. За 5 років активи зросли на 412 млрд.грн. Проте, чисті активи зростали значно меншими темпами і протягом 2015-2019 років відбулося збільшення на 240 млрд грн.

Так як, позики є основною статтею активів і становлять щонайменше 70% структури, зменшення їх зменшує чисті активи. У той же час резерви впливають не тільки на активи, але також і на витрати банку, а потім включаються в розрахунок фінансового результату. Тому, їх збільшення

призводить до зменшення прибутку, а що стосується українських банків, вони спричиняють збитки, які накопичуються щороку.

Таблиця 2.2

Характеристика банківського сектору України (млрд грн)

Показник	Роки					Зміна 2019 р. до 2015 р., +,-
	2015	2016	2017	2018	2019	
Загальні активи	1571	1737	1848	1911	1983	412
у т.ч. в іноземній валюті	800	788	755	779	717	-83
Чисті активи	1254	1256	1336	1361	1494	240
у т.ч. в іноземній валюті	582	519	507	495	492	-90
Валові кредити суб'єктам господарювання	831	847	870	919	822	-9
у т.ч. в іноземній валюті	492	437	423	460	381	-111
Чисті кредити суб'єктам господарювання	614	477	457	472	415	-199
Валові кредити фізичним особам	176	157	171	197	207	31
у т.ч. в іноземній валюті	97	83	68	61	38	-59
Чисті кредити фізичним особам	96	76	92	114	143	47
Кошти суб'єктів господарювання	349	413	427	430	525	176
у т.ч. в іноземній валюті	141	177	163	150	191	50
Кошти фізичних осіб	402	437	479	509	553	151
у т.ч. в іноземній валюті	215	239	243	241	238	23

Джерело [24].

Проблеми в діяльності більшості банків у 2015-2016 роках змусили власників їх докапіталізувати, що відобразилось у збільшенні власного капіталу банків у 2016 році на 40,7 млрд грн (39,3%). Однак, це єдина позитивна тенденція у 2016 році, оскільки всі інші показники (кредитний портфель, зобов'язання, фінансовий результат) зменшились. Тільки чисті активи трохи збільшились (на 8,9 млрд грн), Але це було пов'язано з надходженням коштів акціонерів.

У 2017 році банківський сектор відновив діяльність, що виразилось у збільшенні чистих активів (на 80,1 млрд грн), кредитного портфеля (на 36,8 млрд грн), власного капіталу (на 39,8 млрд грн), зобов'язань (на 40,2 млрд грн) та зменшення збитків (на 135,0 млрд грн). Ці тенденції значною мірою були

результатом активізації співпраці між банками та проблемними активами. Це дало змогу досягти показників з 2015 року та навіть покращити їх.

Для зменшення збитків та отримання прибутку українським банкам доводиться збільшувати доходи та зменшувати витрати. Однак в умовах економічної стагнації важко збільшити активність, саме тому ми вважаємо, що зменшення витрат є головним фактором прибутковості банків. Але для проведення діяльності є необхідними процентні, комісійні та загально-адміністративні витрати, тобто для формування кадрового, організаційного, технічного, ресурсного забезпечення. Ми вважаємо, що основним джерелом зменшення витрат є резерви для кредитних операцій. Тому українські банки повинні докласти значних зусиль для зменшення безнадійної заборгованості, що покращить якість кредитного портфеля та зменшить резерви.

За одностайною думкою фахівців, «одним із багаторічних лідерів ринку завжди був Приватбанк, який було націоналізовано 21 грудня 2016 р., що кардинально змінило розподіл учасників ринку з точки зору структури власності банків - державних та приватних, а сам перехід Приватбанку у державну власність суттєво змінив структуру банківської системи України і станом на 1 січня 2017 р. банки з українським приватним капіталом становили близько 13 %, банки іноземних банківських груп – 35 %, державні - 51,3 % (28,1 % на початок 2016 року)» [30].

До націоналізації Приватбанку в портфель держави вже входили три значні гравці ринку: Ощадбанк, Укрексімбанк та Укргазбанк. Така значна концентрація ринкової влади дає вагомі підстави говорити про монополізацію банківського ринку державою на підставі таких фактів: клієнтами Приватбанку є 20 мільйонів людей, з них 5 мільйонів - з низьким рівнем доходу; банк працює через 2243 відділення по всій Україні та має мережу банкоматів 7,5 тис ; близько 50 % усіх операцій здійснює у національній валюті і бере участь у міжнародних операціях, із відповідною оціночною часткою 20-30 % [40].

Характерною рисою діяльності вітчизняного банківського сектору є висока рівень концентрації банківського капіталу. Найзначніший капітал за

підсумками 2019 р. серед основних банків країни має ПриватБанк, а саме 37904900 тис грн (рис. 2.1).

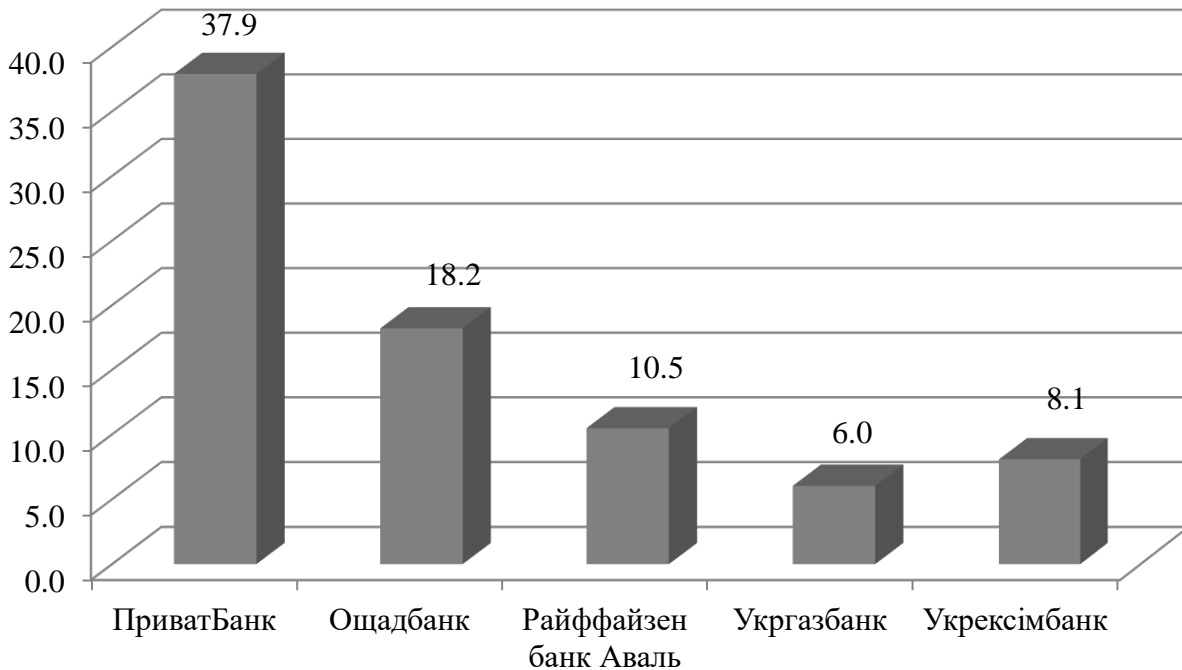

Рис. 2.1. Обсяг власного капіталу окремих банків України (млрд грн)

Джерело: сформовано на основі [24].

Протягом 2019 р. у структурі власності вітчизняного банківського сектору мало місце перегрупування через значні обсяги докапіталізації державних банків. Структура власності активів банківської системи України у 2019 р. була такою: банки з приватним українським капіталом складають близько 15,0 %, банки іноземних банківських груп – 29,8 %, державні банки – 33,2 % [30].

Структуру чистих активів банківського сектору України за складовими за період, що досліджується, наведено на рис. 2.2.

Різке зменшення кількості комерційних банків і труднощі, спричинені негативними чинниками впливу, не змогли загальмувати поступального розвитку банківського сектору, який за останні роки був динамічнішим, ніж інші сегменти економіки, і досягнув позитивного фінансового результату за останні два роки (табл. 2.3).

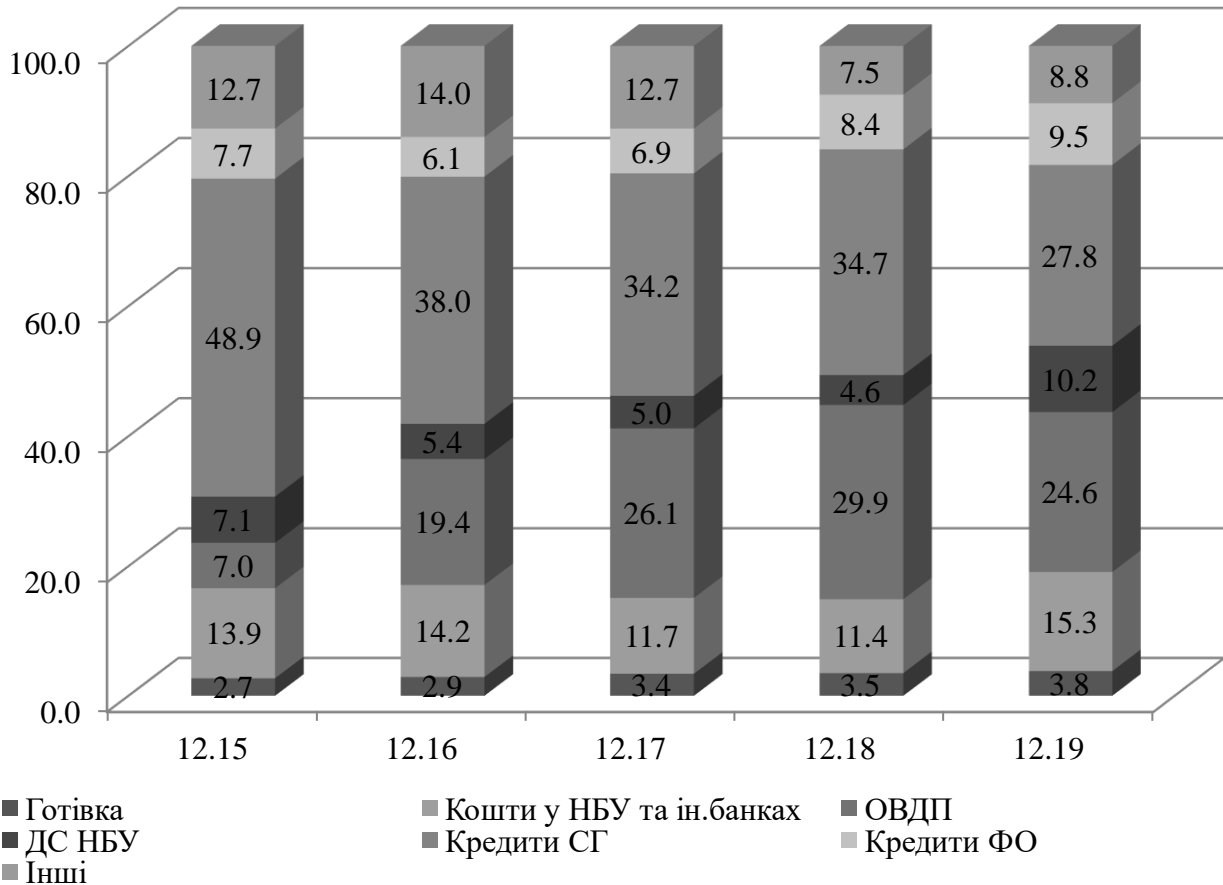

Рис. 2.2. Структура чистих активів банківського сектору за елементами (%)

Джерело [28].

Таблиця 2.3

**Доходи, витрати та фінансовий результат діяльності вітчизняних
комерційних банків за 2015–2019 рр., млн грн**

Показники	Роки					Відн. відх. 2019/2015 рр.,%
	2015	2016	2017	2018	2019	
Доходи, у т.ч.	199 193	190 691	178 054	204 459	244 402	+18,5%
процентні доходи	135 145	135 807	124 009	140 859	154 309	+12,4%
комісійні доходи	28 414	31 362	37 138	50 968	62 062	+54,25%
Витрати, у т.ч.	265 793	350 078	204 545	182 734	184 768	-30,5%
процентні витрати	96 079	91 638	70 971	67 759	74 014	-22,9%
комісійні витрати	5 846	7 182	9 650	13 158	18 089	67,7%
відрахування в резерви	114 541	198 310	49 206	23 705	2 106	-98,1%
Чистий прибуток (збиток)	-66 600	-159388	-26 491	21 726	59 634	+110,6%

Джерело: [24].

За останні п'ять років загальний ріст доходів вітчизняних комерційних банків склав 18,5 % завдяки збільшенню процентних доходів на 12,4% та комісійних доходів на рекордні 54,2 % [24].

Відтак, у 2015 році збитки діяльності вітчизняних комерційних банків становили 66,6 млрд грн. У 2016 році збиток досяг найвищого значення - 159,4 млрд грн, але в 2017 році він впав до 26,5 млрд грн. У 2018 році вперше за аналізований період прибуток склав 21,7 млрд грн, а у 2019 він збільшився до 59,6 млрд грн. Не слід забувати, що фінансовий результат є частиною капіталу банку і враховується при визначенні власного та регулятивного капіталу. Це означає, що втрати їх зменшуються.

Завдяки розвитку традиційних кредитно-розрахункових та касових операцій комерційні банки збільшили власний прибуток у 2015-2019 рр. на 110,6 %, незважаючи на вкрай збиткові 2014-2017 рр. Водночас, як стверджують фахівці, «на ринку банківських послуг майже відсутні порівняно стабільні джерела постачання ресурсів, відсутні захисні бар'єри проти втручання нових учасників ринку та зростаючий попит з боку юридичних та фізичних осіб, який би відповідав процентним ставкам, які гарантують відповідну націнку» [34]. Конкуренція в банківському секторі та економічна криза вимагають від фінансових установ впровадження сучасних послуг, і для багатьох банків це не лише питання лідерства, але й виживання.

Як стверджують вітчизняні експерти, «ринок банківських послуг переживає кризову спадну фазу свого розвитку, а аналіз ситуації дає можливість виявити декілька проблем у банківській сфері: політична та фінансова нестабільність у країні; низька якість банківських активів; зниження ліквідності банківських активів; недосконала нормативно-правова база в державі; високий ступінь вразливості банківської системи до валютно-курсової політики в країні, що проводиться Національним банком України» [21].

Висновки до розділу 2

Встановлено, що на вітчизняному ринку банківських послуг простежується тенденція до зосередження значної частки ринку у державних банків і банків з іноземним капіталом. У 2019 р. в структурі активів вітчизняної банківської системи на банки з приватним українським капіталом припадало близько 15,0 %, а на банки іноземних банківських груп і державних банків відповідно 29,8 % і 33,2 %.

Проаналізовано, що суттєве зменшення кількості вітчизняних комерційних банків і труднощі, спричинені негативними чинниками впливу, не змогли загальмувати поступального розвитку банківського продуктового бізнесу, який за останні роки був динамічнішим, ніж інші сектори економіки, і досягнув позитивного фінансового результату за 2018-2019 рр.

Визначено, що розвиток ринку банківських послуг знаходиться у прямій залежності від спроможності комерційних банків змінюватися та пристосовуватися до потреб клієнтів. Посилення конкуренції в банківському бізнесі, кризові явища в економіці та карантинні умови діяльності вимагають від банківських структур впровадження новітніх послуг і продуктів, що для багатьох банків забезпечило б не тільки конкурентні переваги, але дало б змогу для виживання в складних умовах сьогодення.

РОЗДІЛ 3

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ І НАПРЯМИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Наразі важливою проблемою вітчизняної банківської системи є нестача ресурсів для кредитування реального сектору економіки, для фінансування ефективних інвестиційних проектів. Залучення вільних грошових коштів населення на довгостроковий період є одним із шляхів вирішення цієї проблеми. Проте банківська система України не відрізняється стабільністю, а тому й не викликає довіри у вкладників, тим більше в довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах розвиток банківського сектора економіки, на думку більшості фахівців, «вимагає необхідність у створенні нових, нестандартних банківських продуктів, упровадження яких означає перехід на новий ступінь розвитку фінансових послуг, оскільки саме фінансова інновація показує творчий підхід до оновлення банківських послуг та дає можливість для вирішення проблем банківської системи у кризовий період» [33].

Наразі лідером серед банків з впровадження інновацій в Україні є АТ КБ «ПриватБанк». На думку ряду фахівців, «інноваційна політика цього банку орієнтована на впровадження на українському ринку принципово нових, провідних банківських послуг, які надають клієнтам нові можливості управління своїми фінансами і саме ПриватБанк першим в Україні запропонував своїм клієнтам послуги Інтернет-банкінгу «Приват24» та GSM-банкінгу, а також послуги з продажу через мережу своїх банкоматів та POSтерміналів електронних ваучерів провідних операторів мобільного зв'язку та IP-телефонії» [40].

Окрім ПриватБанку, інновації на сьогодні активно впроваджують «Альфа-Банк», «Промінвестбанк», «Райффайзен Банк Аваль» тощо. Водночас стає популярним такий вид новітніх банківських послуг як Private Banking,

елементи якого використовують окремі вітчизняні банки, зокрема, «ПриватБанк», «АльфаБанк», «ОТП Банк», «Укрсиббанк» та ін.

Щодо надання нестандартних банківських послуг VIP-клієнтам, то вітчизняні експерти виділяють наступні: «довірче управління активами клієнта та членів його родини, формування банками індивідуальних інвестиційних портфелів VIP-осіб і управління ними, забезпечення фінансового управління на підприємствах, якими володіють такі особи, податкове планування та розроблення індивідуальних фінансових схем для оптимізації грошових потоків і т.д.» [33].

Поряд з цим, до основних напрямів розвитку вітчизняного ринку банківських продуктів можна віднести: створення позитивної репутації банку; формування і розвиток партнерських відносин з клієнтами, за якого клієнт сам буде визначати строк (кількість днів), на який він хоче відкрити депозит; впровадження нової послуги, основу якої складатиме спільне фінансування банком і вкладником певного інвестиційного проекту з метою залучення банками довгострокових вкладів (депозитів) фізичних осіб.

Під час дослідження, було визначено, що для сучасного банку важливо забезпечити ефективні інновації, зокрема ефективні інвестиції у розвиток технологій дистанційного банкінгу. Опрацювання економічної літератури свідчить, що «завдяки можливостям сучасних способів дистанційного доступу клієнта до банку сьогодні стали звичними поняття: direct banking – прямі банківські операції; phonebanking, telebanking – дистанційні операції телефоном; handyrocketbanking – операції за допомогою мобільного телефону; faxbanking – операції факсом; PC-banking – операції через персональний комп'ютер» [39].

Відтак, основним пріоритетом розвитку банківських продуктів і послуг стає застосування дистанційного банківського обслуговування юридичних і фізичних осіб. Дистанційне банківське обслуговування являє собою технологію, яка не вимагає присутності клієнта у банку для здійснення банківських операцій. На думку низки експертів, «дистанційне банківське

обслуговування клієнтів, що опосередковується сучасними засобами комунікації (починаючи з телефону і персонального комп'ютера і закінчуючи Інтернетом та мобільним зв'язком), спроможне реалізувати вже не лише такі традиційні послуги, як доступ до рахунків, отримання виписок та здійснення платежів, а й забезпечення повномасштабного управління коштами на цих рахунках, включаючи розміщення депозитів, конвертування валюти, формування інвестиційного портфеля» [14].

Основні види дистанційних послуг комерційних банків, які вони пропонують своїм і потенційним клієнтам при здійсненні банківського обслуговування наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Види дистанційних послуг вітчизняних комерційних банків

Визначення	Характеристика
1. Відео-банкінг	система інтерактивного спілкування клієнта з персоналом банку за допомогою спеціально призначених пристроїв, так званих "відео кіосків", устаткованих моніторами
2. РС-банкінг	система здійснює доступ до банківського рахунка за допомогою персонального комп'ютера і прямого модемного з'єднання з комп'ютерною системою банку
3. Телефонний банкінг	надає можливість здійснювати операції з рахунком клієнта та отримувати інформацію щодо його стану за допомогою телефону у будь-якій точці світу
4. Інтернет-банкінг	технологія віддаленого банківського обслуговування, яка дає змогу клієнтові отримувати банківські послуги через мережу Інтернет

Джерело [33].

Наразі дистанційне банківське обслуговування в Україні надають багато фінансових установ. Найуспішнішими і технологічними учасники ринку вважають інтернет-сервіси ПриватБанку, Ощадбанку, АльфаБанку, VTB Банку, ПУМБ, Райффайзен Банку Аваль, УкрСиббанку та Укрсоцбанку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Найтехнологічніші інтернет-сервіси вітчизняних банків

з дистанційного обслуговування клієнтів

Назва банку	Перелік електронних банківських послуг
ПриватБанк	«Клієнт-банк»; Інтернет-Клієнт-банк; мобільний банкінг; «Приват-24 Corporate»
Ощадбанк	Інтернет-банкінг; мобільний банкінг; термінали для здійснення платежів

Альфа-Банк	«Інтернет-банкінг + SMS-банкінг + e-mail-банкінг», пакет послуг «Альфа-Престиж»
VTB Банк	Клієнт-банк, GSM-банкінг, інтернет-банкінг VTBOnline
ПУМБ	банкомати, термінали для здійснення платежів, GSM-банкінг, інтернет-банкінг ПУМБ Online
Райффайзен Банк Аваль	Інтернет банкінг + мобільний банкінг + Аваль-телевойс
УкрСиббанк	комбінація «Інтернет-банкінг + SMS-банкінг + e-mail-банкінг»
Укрсоцбанк	Інтернет-банкінг UksotsbankOnline, Мобільний банкінг, SMS-банкінг, Контакт-центр, система миттєвих платежів Portmone

Джерело: узагальнено автором за даними [39].

В 2020 році кількість та обсяги банківських операцій через додаток Інтернет-банкінгу збільшилися, різке збільшення відбулося в квітні місяці 27 % [40]. Система Інтернет-банкінгу дає змогу комерційним банкам спростити робочий процес завдяки автоматизації роботи касирів, зменшенню собівартості банківських операцій та обсягу паперової роботи.

Важливим аргументом впровадження новітніх інформаційних технологій і фінансових інновацій у банківській діяльності є вихід на ринок нового мобільного банку «Monobank», який один із перших застосував нові підходи до обслуговування клієнтів і запровадив сучасні технології щодо надання послуг за допомогою інтернет-мережі. «Monobank» є проектом Інтернет-банкінгу, що складається з мобільного додатку та кредитної картки, емітованої АТ «Універсал банк». Клієнти «Monobank» отримують сервіси споживчого кредитування, при цьому емісія, обслуговування та перевипуск картки у разі втрати безкоштовні. Розрахунки картою передбачають можливість «кешбеку» у розмірі до 20 % в залежності від операції. Користувачам мобільного додатку, як зазначають менеджери банку, «також доступні перекази між фізичними особами, комунальні платежі, поповнення мобільного рахунку, оплата штрафів, податків, єдиного соціального внеску, онлайн-ігор, інші види платежів та підтримка у месенджерах (Viber, Telegram, Facebook Messenger)» [18].

Дистанційне банківське обслуговування клієнтів є одним із важливих способів впровадження інноваційних банківських послуг і продуктів для зміцнення конкурентних ринкових позицій комерційних банків. Складовими системи дистанційного банківського обслуговування є формування новітньої

інноваційної стратегії розвитку комерційного банку, удосконалення наявних банківських продуктів, створення їх нових видів для задоволення попиту споживачів і максимізації прибутку банку, імплементація міжнародних стандартів у сфері реалізації дистанційного обслуговування у вітчизняному банківському секторі. Такі стратегічні завдання визначають сучасні орієнтири удосконалення вітчизняного ринку банківських послуг і мають на меті збільшити конкурентоспроможність банківських структур у міжнародному масштабі.

Висновки до розділу 3

Встановлено, що провідні позиції на ринку банківських послуг на предмет впровадження інновацій в Україні займає АТ КБ «ПриватБанк», який зорієнтований на створення і використання на вітчизняному ринку принципово нових банківських послуг, які надають клієнтам широкі можливості для управління власними фінансами. Водночас інноваційні банківські продукти впроваджують «Альфа-Банк», «Промінвестбанк», «Райффайзен Банк Аваль».

Визначено, що істотним проривом у впровадженні новітніх інформаційних технологій і фінансових інновацій у вітчизняному банківському бізнесі стала поява на ринку нового мобільного банку «Мобобанк», який застосовує сучасні способи обслуговування клієнтів і використовує новітні технології щодо надання послуг завдяки інтернет-мережі.

Доведено, що головним пріоритетом розвитку банківських продуктів і послуг повинно стати використання дистанційного обслуговування юридичних і фізичних осіб. Поряд з цим, до основних напрямів розвитку вітчизняного ринку банківських продуктів можна віднести: створення позитивної репутації банку; формування і розвиток партнерських відносин з клієнтами, за якого клієнт сам буде визначати термін, на який він хоче відкрити депозит; впровадження нової послуги, основу якої складатиме спільне фінансування банком і вкладником певного інвестиційного проекту з метою залучення банками довгострокових вкладів фізичних осіб.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що банківські послуги являють собою технологічно взаємопов'язану сукупність банківських операцій (кредитних, інвестиційних, вкладних тощо), які реалізуються клієнтам на платній основі та спрямовані на задоволення їх потреб у банківському обслуговуванні. Ринок банківських послуг є сукупністю відносин, які створюють попит і пропозицію на банківські продукти та послуги і мають враховувати ринкову та галузеву компоненту.

2. Виокремлено особливості вітчизняного ринку банківських послуг, які полягають у взаємопоєднанні державного і ринкового регулювання, регламентації відносин на ринку нормами міжнародного права і національним законодавством, відкритості інформації про стан ринку та його учасників, вільному доступі до ринку необмеженої кількості учасників, збільшенні присутності зарубіжних банків у вітчизняному банківському секторі, зростанні рівня капіталізації банківського капіталу та запровадження нових банківських інновацій.

3. Встановлено, що на вітчизняному ринку банківських послуг простежується тенденція до зосередження значної частки ринку у державних банків і банків з іноземним капіталом. У 2019 р. в структурі активів вітчизняної банківської системи на банки іноземних банківських груп і державних банків припадало відповідно 29,8 % і 33,2 %. Водночас суттєве зменшення кількості вітчизняних комерційних банків і труднощі, спричинені негативними чинниками впливу, не змогли загальмувати поступального розвитку банківського продуктового бізнесу, який за останні роки був динамічнішим, ніж інші сектори економіки, і досягнув позитивного фінансового результату за 2018-2019 рр.

4. Визначено, що розвиток ринку банківських послуг знаходиться у прямій залежності від спроможності комерційних банків змінюватися та пристосовуватися до потреб клієнтів. Посилення конкуренції в банківському бізнесі, кризові явища в економіці та карантинні умови діяльності вимагають від банківських структур впровадження новітніх послуг і продуктів, що для

багатьох банків забезпечило б не тільки конкурентні переваги, але дало б змогу для виживання в складних умовах сьогодення.

5. Доведено, що провідні позиції на ринку банківських послуг на предмет впровадження інновацій в Україні займає АТ КБ «ПриватБанк», який зорієнтований на створення і використання на вітчизняному банківському ринку принципово нових банківських послуг і продуктів. Істотним проривом у впровадженні новітніх інформаційних технологій і фінансових інновацій у вітчизняному банківському бізнесі стала поява на ринку нового мобільного банку «Монобанк», який використовує сучасні способи обслуговування клієнтів і застосовує новітні технології щодо надання послуг завдяки інтернет-мережі.

6. Окреслено основні напрями розвитку вітчизняного ринку банківських послуг і продуктів:

- для забезпечення конкурентних переваг і проведення діяльності в карантинних умовах необхідно розширювати асортимент банківських послуг за рахунок використання засобів дистанційного обслуговування клієнтів і застосування новітніх інформаційних і фінансових технологій;

- для залучення банками довгострокових вкладів громадян потрібно створювати позитивну репутацію банку, впроваджувати нові продукти, що дадуть можливість інвестувати кошти як банку, так і вкладників у спільні проекти;

- для зменшення втрат банку у випадку дострокового зняття вкладу доцільно надати вкладнику можливість самому пропонувати термін дії депозитної угоди;

- для урізноманітнення кредитних продуктів слід започаткувати можливість придбання об'єктів нерухомості за спільні кошти банку і клієнта з подальшим повним викупом частки банку за рахунок коштів клієнта;

- з метою підвищення рівня фінансової грамотності громадян потрібно проводити тренінги, семінари, та вебінари, на яких працівники банку зможуть надавати потенційним банківським клієнтам необхідну інформацію про свої послуги.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд банківської системи України за 2016 року URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf (дата звернення: 01.12.2020).
2. Банківські операції : підруч. / [О. В. Дзюблюк та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : Тернограф, 2013. 687 с.
3. Банківські операції : Підручник. 3-тє видання, перероб. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А. М. Мороза. К. : КНЕУ, 2008. 608 с.
4. Бондаренко Л. П., Політило М. П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 5–8.
5. Ганзюк С.М., Шаровський М.Ю Традиційні та інноваційні послуги на ринку банківських продуктів України. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 42. С. 297-301.
6. Герасимчук З. В., Гоманюк О. К. Розвиток регіональних ринків банківських послуг: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 324 с.
7. Гладких Д. М. Ризики та можливості банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки. Національний інститут стратегічних досліджень. 2019. URL: <https://cutt.ly/Ig51P1c> (дата звернення: 01.12.2020).
8. Глущенко О. В., Ткаченко М. М. Сучасні тенденції розвитку банківських інновацій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2012. № 1. С. 5–15.
9. Дзюблюк О. В., Галіцейська Ю. М. Теоретичні та прикладні аспекти реалізації банками ресурсної політики: монографія. Тернопіль: Вектор, 2012. 208 с.
10. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації стратегії розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2005. № 6. С. 41–49.
11. Єсіна О.Г. Інтернет-банкінг в Україні: сучасний стан, проблеми та

перспективи розвитку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Вип. 1 (48). 2013.С. 209.

12. Жаворонок А.В., Федішин М.П., Ковальчук Н.О. Трансформація банківських продуктів і послуг у сучасних умовах. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 2 (18). 2019. С. 202-215.

13. Жаворонок, А. Сучасні тенденції розвитку ринку банківських послуг в Україні. *Матеріали конференцій МЦНД*, 2020. С. 74-76. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/2343> (дата звернення: 01.12.2020).

14. Золотарьова, О. В., Галаганов В. О. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2017. № 1. С. 83–98

15. Козьменко С. М., Васильєва Т. А., Леонов С.В. Маркетинг банківських інновацій. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 1. С. 13-28.

16. Копилюк О. І. Регіональна політика розвитку банківської системи Україна: монографія / Одеса : Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2014. 576 с.

17. Копилюк О. І., Музичка О. М. Банківські операції : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Центр учбової літератури, 2012. 536 с.

18. Корецька Н. І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування. *Економічний форум*. 2014. № 1. С. 196–204

19. Корнилюк Р. Рейтинг життєздатності банків – 2015. *Forbes Україна* URL: <http://forbes.ua/ua/business/1388299rejtingzhittezdatnostibankiv20156> (дата звернення: 01.12.2020).

20. Кулицький С. Банківська система України: сучасний стан і тенденції розвитку. URL: <https://cutt.ly/ygbtwdp> (дата звернення: 01.12.2020).

21. Марценюк-Розарьонова О. В., Шмігельська В. В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні та напрями його розвитку.

Ефективна економіка. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6594> (дата звернення: 01.12.2020).

22. Мироненко М. Ю., Польова О. Л. Банки та банківська система : підручник. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2017. 416 с.

23. Мошенець О. Інноваційні продукти і технології на ринку банківських послуг. *Фінансовий ринок України.* 2011. №12. С.7–8.

24. Наглядова статистика : офіційний сайт НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 01.12.2020).

25. Носальська Л. С. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні. *Студентські наукові читання : 2020* : матеріали студентської науково-практичної конференції, 30 листопада 2020 р. Житомир : Поліський національний університет, 2020. подано до друку.

26. Носальська Л. С. Поняття, структура і особливості функціонування ринку банківських послуг в Україні. *Студентські наукові читання : 2019* : матеріали конференції I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультетах обліку та фінансів і економіки та менеджменту ЖНАЕУ, 20 листопада 2019 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2019. С. 205-208.

27. Носальська Л. С. Тенденції розвитку ринку банківських послуг і напрями його удосконалення. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали студентської науково-практичної конференції, 02 червня 2020 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2020. С. 48-53.

28. Огляд банківського сектору. *Офіційний сайт Національного банку України.* 2019. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-serpen-2019-roku> (дата звернення: 01.12.2020).

29. Огляд банківського сектору. *Офіційний сайт Національного банку України.* 2018. Вип. 6 URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=64628171> (дата звернення: 01.12.2020).

30. Основні показники діяльності банків. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 01.12.2020).

31. Перепечай Н.М. Перспективи розвитку ринку нетрадиційних

банківських послуг. *Фінанси України*. 2009. № 3. С. 133–139.

32. Петрук О. М., Петрук О. М., Мошенський С. З., Новак О. С. Банківські операції : навч. посіб. Житомир : ЖДТУ, 2011. 568 с.

33. Польова О. Л., Кісик А. О. Сучасні тенденції на ринку банківських послуг в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 10. С. 22–27.

34. Привалова І. М. Р2Р-кредитування як елемент конкуренції на ринку банківських послуг України. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. № 2(42). С. 84–88

35. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

36. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 01.12.2020).

37. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 №2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 01.12.2020).

38. Ринок фінансових послуг: навч. посібник / Д.І Дема, І.В. Абрамова, І.А. Шубенко, Л.В. Недільська, В.М. Трокоз. Житомир: ЖНАЕУ, 2013. 370 с.

39. Рисін В. В., Рисін М. В. Перспективи розвитку цифрового банкінгу на фінансовому ринку України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 2. С. 123-127.

40. Робота онлайн-банкінгу "Приват24". URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/u-roboti-onlayn-bankingu-privat24-stavsyazbiy-novini-ukrajina-10970351.html> (дата звернення: 01.12.2020).

41. Сидорук І. С. Перспективи розвитку новітніх послуг комерційних банків України. Науковий блог Національного університету «Острозька академія». URL : <https://naub.oa.edu.ua/2014/perspektyvyrozvytku-novitnih-posluh-komertsijnyh-bankiv-ukrajiny/> (дата звернення: 01.12.2020).

42. Степаненко О. П. Тенденції інноваційного розвитку банківської

системи України. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 6 (132). С. 5–13.

43. Стойко О. Я. Банківські операції : практич. посіб. Житомир : ЖНАЕУ, 2016. 132 с.

44. Трохименко В. І. Сутність та структура сучасного ринку банківських послуг. *Економіка. Проблеми економічного становлення*. 2010. № 2. С. 76–81.

45. Шевцова М. Ю., Солодовник Ю. О. Ринок банківських послуг : динаміка розвитку та сегментації. *Вісник Дніпропетровського університету*. Сер. Економіка. 2011. Вип. 5 (2). С. 149-155.

46. Шмігельська З. К. Банківські інновації: суть, необхідність і розвиток. *Вісник НБУ*. 2014. №2. С. 34–41.

47. Шуба М. В., Рудник А. О. Світові тренди банківських інновацій. *Ефективна економіка*. 2015. №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4638> (дата звернення: 01.12.2020).